

TANZİMAT FERMANI
(GÜLHANE HATTI HÜMÂYÛNU)*

Orijinal Osmanlıca Metin

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Tebâreke ellezî bi-yedihi'l-mülk ve hüve alâ külli şey'in kadîr.

Benim vezîrim;

Cümleye ma'lûm olduğu üzere Devlet-i Aliyyemiz'in bidâyet-i zuhûrundan beri ahkâm-ı celîle-i Kur'âniyye ve kavânîn-i şer'iyyeye kemâliyle riâyet olunduğundan saltanat-ı seniyyemizin kuvvet ve miknet ve bi'lcümlle tebe'asının refâh u ma'mûriyyeti rûtbe-i gâyete vâsıl olmuş iken yüz elli sene vardır ki, gavâ'il-i müte'âkıbe ve esbâb-ı mütenevviaya mebnî ne şer-i şerîfe ve ne kavânîn-i münîfeye inkıyâd ü imtisâl olunmamak hasebiyle evvelki kuvvet ve ma'mûriyyet bilakis za'f u fakra mübeddel olmuş ve halbuki kavânîn-i şer'iyye tahtında idâre olunmayan memâlikin pâyedâr olamayacağı vâzihâttan bulunmuş olup cülûs-ı hümâyûnumuz rûz-ı firûzumdan beri efkâr-ı hürriyet-âsâr-ı mülûkânemiz dahi mücerred i'mâr-ı memâlik ve enha ve terfih-i ahâlî ve fukarâ kazıyye-i nâfi'asına münhasır ve Memâlik-i Devlet-i Aliyyemiz'in mevki-i coğrafisine ve arâzî-i münbitesine ve halkın kâbiliyet ü isti'dâdlarına nazaran esbâb-ı lâzimesine teşebbüs olunduğu halde beş on sene zarfında bitvfkihî te'âlâ sûret-i matlûbe hâsıl olacağı zâhir olmakla avn ve inâyet-i Hazret-i Bârî'ye itimâd ve imdâd-ı rûhâniyet-i cenâb-ı Peygamberî'ye tevessül ve istinâd birle bundan böyle Devlet-i Aliye ve Memâlik-i Mahrûsemiz'in hüsn-i idâresi zımnında bazı kavânîn-i cedîde vaz' ve te'sîsi lâzım ü mühim görünerek işbu kavânîn-i mukteziyenin mevâdd-ı esâsiyyesi dahi emniyet-i can ve mahfûziyyet-i ırz u nâmûs u mal ve tayîn-i vergi ve asâkir-i mukteziyenin sûret-i celb ve müddet-i istihdâmı kazıyyelerinden ibâret olup şöyle ki, dünyada can ve ırz u nâmûsdan e'azz bir şey olmadığından bir adam onları tehlikede gördükte hilkat-i zâtiye ve cibillet-i fitriyesinde hıyânete meyl olmasa bile muhâfaza-i can ve nâmusu için elbette bazı sûretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzır olageldiği müsellem olduğu misillü bilakis can u nâmûsundan emîn olduğu halde dahi sıdk u istikâmetten ayrılmayacağı ve işi gücü hemân devlet ve milletine hüsn-i hizmetten ibâret olacağı dahi bedihî ve zâhirdir ve emniyet-i mâl kazıyyesinin fıkdanı halinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayub ve ne i'mâr-ı mülke bakamayub dâima endişe ve ıztırabdan hâlî olmadığı misillü aksi takdîrinde yâni emvâl ü emlâkinden emniyet-i kâmile olduğu halde dahi hemân kendi işiyle ve tevsî-i dâire-i taayyüşüyle uğraşub ve kendisinde gün-be-gün devlet ve millet gayreti ve vatan muhabbeti artıp ona göre hüsn-i harekete çalışacağı şübheden âzâdedir ve tayîn-i vergi maddesi dahi çünkü bir devlet muhâfaza-i memâlikiyçün elbette asker ü leşkere ve sâir masârif-i mukteziyyeye muhtac olarak bu ise akça ile idâre olunacağı ve akça dahi tebeanın vergisiyle hâsıl olacağına binâen bunun bir hüsn-i sûretine bakılmak ehemm olup gerçi mukaddemlerde vâridât zannolunmuş olan yed-i vâhid beliiyesinden lehü'l-hamd Memâlik-i Mahrûsemiz ahâlisi bundan evvelce kurtulmuş ise de âlât-ı tahrîbiyyeden olup hiç-

* Gülhane Parkı'nda okunması nedeniyle Gülhane Hatt-ı Hümayunu veya Tanzimat-ı Hayriye de denir.

bir vakitte semere-i nâfiası görülemeyen iltizâmât usûl-i muzırrası el-yevm cârî olarak bu ise bir memleketin mesâlih-i siyâsiye ve umûr-ı mâliyesini bir adamın yed-i ihtiyârına ve belki pençe-i cebr u kahrına teslîm demek olarak ol dahi eger zâten bir iyice adam değilse hemân kendi çıkarına bakıp cemî-i harekât ü sekenâtı gadr u zulmden ibâret olmasıyla bad ez-în ahâlî-i memâlikten her ferdin emlâk ve kudretine göre vergi-i münâsib tâyin olunarak kimse-den ziyâde şey alınmaması ve Devlet-i Aliyye'mizin bahran ve beren masârif-i askeriye ve sâiresi dahi kavânîn-i îcâbiyye ile tahdîd ü teybîn olunup ona göre icrâ olunması lâzımedendir ve asker maddesi dahi ber-minvâl-i muharrer mevâdd-ı mühimmeden olarak egerçi muhâfaza-i vatan için asker vermek ahâlinin farîza-i zimmeti ise de şimdiye kadar cârî olduğu vechile bir memleketin aded-i nüfûs-ı mevcûdesine bakılmayarak kiminden rütbe-i tahammülünden ziyâde ve kiminden noksan asker istenilmek hem nizâmsızlığı hem de zirâat ü ticâret mevâdd-ı nâfiasının ihlâlini mûcib olduğu misillü askerliğe gelenlerin ilâ-nihâyeti'l-ömr istihdamları dahi fütûru ve kat-ı tenâsühü müstelzim olmakta olmasıyla her memlekette lüzûmu takdîrinde taleb olunacak neferât-ı askeriye için bazı usûl-i hasene ve dört yahud beş sene müddet istihdâm zımında dahi bir tarîk-i münâvebe vaz u te'sîs olunması îcâb-ı haldendir. Ve'l-hâsıl bu kavânîn-i nizâmiye hâsıl olmadıkça tahsîl-i kuvvet ve ma'mûriyyet ve âsâyiş ü istirâhat mümkün olmayup cümlesinin esası dahi mevâdd-ı meşrûhadan ibâret olduğundan fî-mâ-bad ashâb-ı cünhanın davâları kavânîn-i şer'iyye iktizâsınca alenen ber-vech-i tedkik görölüp hükm olunmadıkça kimse hakkında hafî vü celî idâm ü temsîm mu'âmelesi icrâsı câiz olmamak ve hiç kimse tarafından diğerinin ırz u nâmûsuna tasallut vukû'bulmamak ve herkes emvâl ü emlâkine kemâl-i serbestîyle mâlik ve mutasarrıf olarak ona bir taraftan müdahale olunmamak ve farazâ birinin töhmet ve kabâhati vukû'unda onun vereseşi ol töhmet ve kabâhatten berî'üz-zimme olacaklarından onun malını müsâdere ile vereseşi hukûk-ı irsiyyelerinden mahrum kılınmamak ve tebe'a-i saltanat-ı seniyyemizden olan ehl-i İslâm ve milel-i sâire bu müsâ'adât-ı şâhânemize bilâ-istisnâ mazhar olmak üzere cân ve ırz ve nâmûs ve mâl maddelerinden hükm-i şerî iktizâsınca kâffe-i memâlik-i mahrûsemiz ahâlisine taraf-ı şâhânemizden emniyet-i kâmile verilmiş ve diğer hususlara dahi ittîfak-ı ârâ ile karar verilmesi lâzım gelmiş olmağla Meclis-i Ahkâm-ı Adliye a'zâsı daha lüzûmu meretebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricâl-i Devlet-i Aliyyemiz dahi bazı tâyin olunacak eyyâmında orada ictimâ ederek ve cümlesi efkâr u mütâla'âtını hiç çekinmeyüp serbestçe söyleyerek işbu emniyet-i cân ve mâla, ta'yîn-i vergi hususlarına dâir kavânîn-i mukteziye bir taraftan kararlaştırılıp ve Tanzîmât-ı askeriye maddesi dahi Bâb-ı Seraskerî dâr-ı şûrâsında söyleşilüp her bir kânun karargîr oldukça ilâ-mâşâallâhu te'âlâ düstûru'l-amel tutulmak üzere bâlâsı hatt-ı hümayûnumuz ile tasdik ve tevşîh olunmak için taraf-ı hümayûnumuza arz olunsun ve işbu kavânîn-i şer'iyye mücerred dîn ü devlet ve mülk ü milleti ihyâ için vaz' olunacak olduğundan cânib-i hümayûnumuzdan hilâfına hareket vukû bulmayacağına ahd ü mîsâk olunup Hırka-i Şerîfe Odası'nda cemî-i ulemâ ve vükelâ hazır oldukları halde kasem-i billâh dahi olunarak ulemâ ve vükelâ dahi tahlîf olunacağından ona göre ulemâ ve vüzerâdan ve'l-hâsıl her kim olur ise olsun kavânîn-i şer'iyyeye muhâlif hareket edenlerin kabâhat-ı sâbitelerine göre te'dîbât-ı lâyıklarının hiç rütbeye ve hatır ve gönüle bakılmayarak icrâsı zımında mahsûsan cezâ kânunnâmesi dahi tanzîm ettirilsin ve cümle memûrînin el-hâletü hâzihî mikdar-ı vâfi ma'aşları olarak şâyed henüz olmayanları var ise onlar dahi tanzim olunacağından şer'an menfûr olup harâbiyyet-i mülkün sebeb-i a'zâmı olan rüşvet mâtde-i kerîhesinin fî-mâ-ba'd adem-i vukû'ı maddesinin dahi bir kânun-ı kavî ile tekîdine bakılsın ve keyfiyyât-ı meşrûha

usûl-i atfıkayı bütün bütün tağyîr ü tecdîd demek olacağından işbu irâde-i şâhânemiz Dersa'âdet ve bilcümle Memâlik-i Mahrûse'miz ahâlisine i'lân ve işâ'a olunacağı misillü düvel-i mütehâbbe dahi bu usûlün inşâallâhu te'âlâ ile'l-ebed bakâsına şâhid olmak üzere Dersa'âdetimiz'de mukîm bi'l-cümle süferâyâ dahi resmen bildirilsin. Hemân Rabbimiz teâlâ hazretleri cümlemizi muvaffak buyursun ve bu kavânîn-i müessesemin hilâfına hareket edenler Allâhu te'âlâ hazretlerinin la'netine mazhar olsunlar ve ile'l-ebed felâh bulmasınlar. (Âmîn)

Fî 26 Şaban 1255 (3 Kasım 1839)

TANZİMAT FERMANI^(*)

Sadeleştirilmiş Metin

"Mülkü elinde tutan her şeye kadirdir. Yenilik ve değişme her ne varsa yine mülkü elinde tutan Allah sayesinde olacaktır"

Herkese malum olduğu üzere, Devlet-i Aliyyemizin kuruluşundan beri, yüce Kur'an'ın hükümlerine ve şer'i kanunlara kemaliyle uyulduğundan, ulu saltanatımızın kuvvet ve kudreti ve bütün halkının refah ve gelişmişliği istenilen dereceye ulaşmışken, yüz elli sene vardır ki, art arda gelen sıkıntılar ve çok çeşitli sebeplere dayalı olarak, ne Şer'i şerife ve ne yararlı kanunlara bağlı kalınmadığı ve uygun hareket edilmediği için, evvelki kuvvet ve gelişmişlik bilakis zayıflık ve fakirliğe dönüşmüştür. Halbuki şer'i kanunlar altında idare olunmayan memleketlerin payidar (sağlam, sürekli) olamayacağı açıktır. Tahta çıktığımız kutlu günden beri, hükümdarlığımızın hayırlı eserleri ile ilgili fikirlerimiz, sadece memleket ve çevresinin imarı ve halkın ve fakirlerin refahının artırılmasında yararlı işlerle sınırlı ve Devlet-i Aliyyemizin memleketlerinin coğrafi mevkiine ve halkın kabiliyet ve yeteneklerine göre lazım olan sebeplere girildiğinde, beş on sene içinde Allah'ın yardımı ile arzu edilen noktaya ulaşılacağı açıktır. Allah'ın yardım ve inayetine güvenerek ve Cenab-ı Peygamberin ruhaniyetinin yardımını aracı kılıp ve ona bağlanarak, bundan böyle Devlet-i Aliyye ve Osmanlı ülkesinin iyi idaresinde bazı yeni kanunlar konulması gerekli ve önemli görülmüştür. İşbu gerekli kanunların esas maddeleri, can emniyeti ve ırz ve namus ve malın korunması ve vergi tayini ve askerlerin nasıl çağrılacağı ve askerliğin süresi hükümlerinden ibarettir. Şöyle ki, dünyada candan ve ırz ve namustan daha kıymetli bir şey olmadığından, bir adam onları tehlikede gördükçe, yaratılışında ve fitratının özelliklerinde hayinliğe eğilimli olmasa bile, can ve namusunun korunması için elbette bazı yollara teşebbüs edeceği açıktır. Bu hareketin devlet ve mem-

* İşbu Sadeleştirme tarafımdan yapılmış olup, Tanzimat'tan Günümüze Islah, Resepsiyon ve Uyum Çalışmalarının Tahlili. Adlı Tebliğimizin Ek'inde yer almaktadır.
<http://www.muharrembalci.com/yayinlar/tebligler/52.pdf>

lekete zarar verdiği açık olduğu gibi, bilakis bu hareket sahibinin, can ve namusundan emin olduğunda doğruluk ve sadakatten ayrılmayacağı ve işi ve gücü hemen devlet ve milletine iyi hizmet etmek olacağı dahi açık ve bellidir. Mal emniyeti hükmünün eksikliği halinde ise, herkes ne devlet ve ne de milletine ısınmayıp, ne de mülkün imarına bakmayıp endişe ve ıstıraptan kurtulamaz. Bir diğer halde, yani mallarının ve mülklerinin tam bir emniyeti olduğunda, kendi işi ile geçim dairesini genişletmekle uğraşıp, kendisinde günden güne devlet ve millet gayreti ve vatan sevgisi artıp, ona göre güzel hareketle çalışacağı şüpheden azadedir. Ve vergi tayini maddesi de bu aynı şekildedir. Çünkü, bir devlet memleketlerini korumak için elbette asker ve görevliye, vesair gerekli masraflara ihtiyacı vardır. Bu ise parayla yönetileceğine ve para dahi halkının vergisiyle oluşacağına göre, bir güzel yoluna bakılmak önemli hale gelmiştir. Gerçi daha öncelerde gelir olarak görülmüş olan tekel sıkıntısından elhamdülillah, Osmanlı memleketleri ahali bundan evvelce kurtulmuş ise de, tahrib edici aletlerden olup, hiçbir zaman yararlı ürünleri görülmeyen “iltizamlar zararlı usulü” bugün yürürlükte. Bu ise bir memleketin siyasi sınırlarını ve mali işlerini bir adamın eline ve belki kahredici yıkıcı pençesine teslim etmek anlamına geldiğinden, o dahi eğer iyice bir adam değil ise hemen kendi çıkarına bakar, hareket ve tavırlarının çoğu haksızlık ve zulümden ibaret olur. Bundan sonra memleket ahalisinden her ferdin mülklerine ve gücüne göre bir uygun vergi tayin olunarak kimseden fazla bir şey alınamaması ve Devlet-i Aliyyemizin deniz ve karada askeri masrafları ve sairesi dahi olumlu kanunlar ile sınırlanmış ve belirlenmiş olup, ona göre icra olunması gereklidir. Asker maddesi dahi, yazıldığı üzere önemli maddelerdendir. Gerçi vatan muhafazası için asker vermek ahalinin görevlerinden ise de, şimdiye kadar cari olduğu gibi, bir memleketin mevcut nüfusuna bakılmayarak, kiminden tahammül derecesinden fazla ve kiminden noksan asker istenilmesi, hem düzensizliği ve hem tarım ve ticaretin faydalı işlerinin bozulmasını doğuran sebeplerden olduğu gibi, askerliğe gelenlerin ömürlerinin sonuna kadar kalmaları dahi, usanma ve nesil yetiştirmenin üremenin kesilmesini gerektirmekte olmasıyla, her memleketten lüzumu takdirinde talep olunacak askerler için bazı güzel usuller ve dört veyahut beş sene müddeti içinde dahi bir değişme yolu oluşturulması ve konulması halin gereğindedir.

Velhasıl, bu nizami kanunlar hasıl olmadıkça, kuvvet elde edilmesi ve gelişmişlik ve asayiş ve rahatlık mümkün olmayıp, hepsinin esas dahi açıklanmış maddelerden ibarettir. Bundan sonra suçluların davaları şer’i kanunlar gereğince alenen incelenip hüküm verilmedikçe, hiç kimse hakkında gizli ve açık idam ve zehirleme muamelesi caiz değildir ve hiç kimse tarafından diğerinin ırz ve namusuna tasallut vuku bulamaz ve herkes mal ve mülklerine tam bir serbestlikle malik ve tasarrufa ehildir, ona kimse müdahale edemez. Firarda birinin açığa çıkmamış suçu ve kabahati olduğunda onun mirasçıları, o suç ve kabahatten uzak olup suçlanamayacaklardır. Onun malı müsadere edilemez, mirasçıları mirastan mahrum edilmezler. Yüce saltanatımız halkından olan Müslüman ahali ve diğer milletlere, bu müsaadelere istisnasız mazhar olmak üzere can ve ırz ve namus ve mal maddelerinden şer’i hüküm gere-

ğince bütün Osmanlı memleketleri ahalisine tarafımdan tam bir emniyet verilmiştir. Diğer hususlara dahi oy birliği ile karar vermekle görevli olan Meclis-i Ahkam-ı Adliye (kanun ve nizamname çıkarmak için oluşturulmuş meclis) üyeleri dahi gerektiği kadar artırılarak ve vekiller (bakanlar) ve üst dereceli devlet adamları dahi belli günlerde orada toplanarak ve tamamı fikir ve görüşlerini hiç çekinmeden serbestçe söyleyerek, işbu can ve mal emniyeti ve vergi tayini konularına dair gerekli kanunları yapacaklardır. Askeri düzenlemeler (tanzimat-ı askeriyye; tanzimat kelimesi sadece burada geçmektedir.) konusu dahi Bab-ı Seraskeri (Genel Kurmay Başkanlığı) şurasında görüşülüp, her bir kanun kararlaştırılmış oldukça hatt-ı hümayunumuz ile tasdik ve teşvik olunmak için tarafımıza arz olunsun. İşbu şer'i kanunlar sadece, din ve devlet ve mülk ve milleti ihya için konulacak olduğundan tarafımızdan, hilafına hareket edilmeyeceğine söz verilip, Hırka-i Şerife odasında bütün ulema ve vekiller hazır oldukları halde, yemin dahi olunarak ulema ve vekiller dahi yemin ettirilip, ulema ve vezirlerden kim olursa olsun, şer'i kanunlara muhalif hareket edenlerin kesinleşmiş kabahatlerine göre layık oldukları cezalandırmaya hiç rütbeye ve hatır ve gönüle bakılmayarak icrası için, ceza kanunnamesi dahi tanzim ettirilsin. Bütün memurların şimdiki halde, yeterli maaş alamayanlar var ise, onlar dahi düzenleneceğinden, şer'en yasak olup mülkün bozulmasının büyük sebeplerden olan rüşvet kötülüğünün bundan sonra ortadan kaldırılmasının dahi bir güçlü kanun ile sağlanmasına bakılsın.

Ve bu açık durum eski usulü tamamen değiştirip yenilemek demek olacağından, işbu irade-i şahanemiz Dersaadet (Başkent, İstanbul) ve bütün Osmanlı memleketlerimiz ahalisine duyurulacağı gibi, dost devletlere dahi bu usulün inşaallahu Taala sonsuza kadar var olacağına şahid olmak üzere İstanbul'da bulunan bütün sefirliklere dahi resmen bildirilsin.

Hemen Rabbimiz Taala Hazretleri cümlemizi muvaffak buyursun ve bu tesis edilen kanunların aksine hareket edenler, Allahu Taala Hazretlerinin lanetine mazhar olsunlar ve ilelebed felah bulmasınlar, Amin.

3 Kasım 1839